

Корпоративні конфлікти: природа та причини виникнення

Андрій Пуш

*аспірант кафедри управлінських технологій,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: pushav@krok.edu.ua*

Ірина Мігус

*професор кафедри управління фінансово-економічною безпекою,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: irynamp@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0001-6939-9097*

Загальновідомо, що метою будь-якого інвестора, зокрема акціонера АТ, є одержання максимального прибутку на капітал, вкладений до об'єкта інвестування. У переважній більшості випадків будь-який істотний конфлікт, пов'язаний з об'єктом інвестування, призводить до зниження прибутковості інвестиції.

Це зрозуміло: конфлікт призводить як до прямих витрат, пов'язаних з його розв'язанням та ліквідацією негативних наслідків конфлікту, так і до витрат непрямих (розрив господарських зв'язків із контрагентами, погіршення відносин із владою, формування негативної громадської думки про компанію і, як наслідок, про її продукцію, що призводить до падіння обсягів інвестування в компанію, реалізації її продукції тощо). За винятком, можливо, досить специфічних галузей бізнесу, наприклад, таких, як шоу-бізнес, де конфлікт (скандал) найчастіше сприяє зростанню популярності, інтересу публіки до продюсованого (фінансованого) інвестором проекту, до його виконавця.

Тому ставлення інвестора до конфлікту є, як правило, різко негативним. Для найшвидшої ліквідації конфлікту інвестор готовий витратити непропорційно великі ресурси і вдатись до неадекватних дій.

Коли ми говоримо про корпоративні конфлікти в АТ, то перший, основний принцип, який ми маємо усвідомити – такі конфлікти закладені в самій природі АТ. Парадоксально, але багато в чому корпоративні конфлікти є одним із джерел організаційного і економічного розвитку АТ.

У західній політології і соціології існує досить цікава і багаторазово підтверджена практикою “теорія скандалу”. В ній йдеться про те, що якісні позитивні зміни в будь-якій бюрократичній системі відбуваються лише тоді, коли будь-яка вада системи призводить до серйозного розладу в роботі системи, що супроводжується публічним скандалом і швидким формуванням різко негативного сприйняття цієї системи громадською думкою. Нещодавній приклад: реформування системи звітності публічних компаній у США після фінансового краху компаній Enron та WorldCom.

Найважливішими особливостями організаційно-правової і економічної природи класичного АТ, що неминуче породжують конфлікти різної величини і виду, є:

- наявність низки самостійних акціонерів-співвласників, економічні підходи та інтереси яких щодо АТ не збігаються;

- різна кількість акцій, якими володіють акціонери, і, як наслідок, різний обсяг їх відповідних прав у АТ, контролю над АТ і ризиків інвестування в АТ;

- “поділ влади” в АТ на “законодавчу” (загальні збори акціонерів (далі – ЗЗА), спостережну раду), “виконавчу” (правління) і “судову” (ревізійна комісія);

- відмежування “реальних” власників (акціонерів) від “реальної” власності (майна АТ) за допомогою інститутів акції і юридичної особи (АТ);

- наявність власників-акціонерів і найманих робітників (керівництво, інший персонал АТ);

- взаємодія АТ, його акціонерів і менеджерів із широким колом контрагентів, економічні підходи і інтереси яких щодо АТ не збігаються з інтересами АТ (господарючі суб’єкти, влада, засоби масової інформації, політичні групи тощо).

Завдання сучасного керівника, зокрема юриста і інвестора, щодо корпоративних конфліктів полягає у тому, щоб мінімізувати негативний вплив конфліктів на діяльність АТ і отримати від них максимальну користь. Для цього слід навчитися:

- прогнозувати конфлікти;

- попереджувати тяжкі форми конфліктів;

- управляти існуючими конфліктами з метою мінімізації їх негативного впливу на АТ і переведення конфліктів у конструктивне русло з метою отримання користі для АТ.

За суб’єктивним складом учасників типових корпоративних конфліктів останні можна умовно розділити на конфлікти між:

- акціонерами АТ (мажоритарними та міноритарними; державою, в особі уповноваженого органу, та приватними);

- інсайдерами (топ-менеджерами АТ) та аутсайдерами (портфельними інвесторами, дрібними незалежними власниками акцій);

- акціонерами та найманими топ-менеджерами АТ.

За типом правовідносин типові і найбільш значимі корпоративні конфлікти можна розділити на конфлікти, пов’язані зі:

- скликанням, підготовкою і проведенням загальних зборів акціонерів;

- формуванням органів управління АТ;

- виплатою дивідендів;

- проведенням додаткового випуску акцій АТ;

- створенням дочірніх підприємств АТ та господарських товариств за участю АТ;

- реорганізацією АТ;

- продажем акціонером акцій закритого АТ стороннім особам, тобто не цьому товариству та не особам, які є акціонерами цього АТ;

- угодами щодо розпорядження значними активами АТ.

Основними зовнішніми причинами, що сприяють виникненню і розвитку

корпоративних конфліктів, є:

1. недосконале корпоративне законодавство України, зокрема:

- “білі плями” (нормативна неврегульованість низки правовідносин);
- суперечливість;
- застарілі норми (що не відповідають сучасним економічним умовам);
- нестабільність;

2. недосконала судова система, зокрема:

• низька кваліфікація суддів, які розглядають корпоративні спори, в галузі корпоративного права;

- відсутність спеціалізації суддів із корпоративних спорів;
- корупція;
- політизація;

3. сильна політизація і адміністративне втручання в економіку органів державної виконавчої влади та їх посадовців, зокрема:

- наявність у власності держави великих пакетів акцій;
- широкі повноваження органів державної влади і управління у сфері економіки;

• корупція серед чиновників;

• репресії щодо великих акціонерів з політичних мотивів;

• низька корпоративна культура акціонерів і керівництва АТ, зокрема:

• незнання законодавства;

• переважання короткострокового планування та інтересів над довгостроковими (що, загалом, відображає венчурний, тобто ризиковий і ситуативний характер інвестування в акції українських АТ, що є, здебільшого, результатом триваючої економічної, політичної та правової нестабільності в Україні);

• прагнення максимально обмежити доступ до інформації про організацію та діяльність АТ (що, зокрема, є наслідком “багаторівневої”, тобто подвійної, потрійної “тіньової”, бухгалтерії підприємств, що ведеться з метою протизаконного “податкового планування”);

• відсутність спеціалізованої бізнес-освіти;

• відсутність тривалої корпоративної традиції в економіці та суспільстві.

Ключові слова: акціонерне товариство; корпоративний конфлікт; акціонер; управління.

Список використаних джерел:

1. *Корпоративне управління в системі економічної безпеки акціонерних товариств України* [І.П. Мігус, Л. М. Худолій, М.П.Денисенко, С.П. Міхно] - Черкаси: ТОВ «Маклаут» – 2012. - 274 с.
2. Мігус І.П., Дудченко Н.В. (2013). *Транспарентність банку як складова механізму забезпечення його економічної безпеки. Бізнес-Інформ. №10. С. 322–327.*